

професия са сред ниските честоти – лекар (55), учител (41), преподавател (34).

Макар и без да го означаи, авторката е въвела и един кратък, четвърти раздел, в който е спряла вниманието си върху количествените показатели за шаблонността във вестникарските текстове.

В заключение бих искала още веднъж да изтъкна, че монографията на Е. Тодорова е безспорен успех на българското приложно езикознание. Несъмнено тя ще привлече вниманието както на езиковедите, така и на специалисти от други области на науката (социология, психология, етнология). Сигурно ще представлява интерес и за по-широки обществени кръгове.

Мария Попова

ЕДНО ПОЛЕЗНО И НАВРЕМЕННО ПОМАГАЛО

Димка Димитрова, Галина Ангелова.

Задачи и упражнения по български език за 5 клас.

Издателство „Абагар“, В. Търново, 1996.

Сборникът с упражнения по български език за 5. клас е съобразен с учебната програма от 1992 г. Той съдържа 531 упражнения, ранжирани по степен на трудност, което дава възможност за индивидуална работа на учениците.

Принципите на подреждане на упражненията в помагалото са съобразени с фазите на процеса “усвояване” в учебния процес по български език: възприемане, осмисляне и обобщаване, затвърдяване, прилагане на знанията в речевата практика. Така упражненията в помагалото се надстрояват над системата от упражнения в учебниците по български език за 5. клас. Предвидени са задачи и упражнения за разпознаване и анализ на езиковите явления, за редактиране и конструиране, за съпоставяне и обобщаване.

Голямо място в помагалото заемат задачите за езиков разбор. Наличието на задачи, които алгоритмизират посочените умствени операции, е достойнство на помагалото.

Най-голям дял имат задачите с комплексен характер, които насочват учениците към възприемане и осмисляне на езиковите единици на няколко езикови равнища едновременно. Така например в зад. 75 (с. 47) анализът се извършва на текстово, лексикално и морфемно равнище; в зад. 160 (с. 87) – на текстово и синтактично равнище, а зад. 358 (с. 167) е пример за съчетаване на четири равнища на анализ: текстово, морфологично, лексикално и словообразователно. Включени са и задачи, които насочват към комплексни действия и операции – справка с речник, реконструиране, редактиране. Комплексни по своята същност са и задачите, които поставят учениците в определени социални роли. В зад. 40 (с. 29) се предлага на учениците да влязат в ролята на рекламни агенти, в зад. 45 (с. 31) – на редактори в издателство, а зад. 63 (с. 40) провокира творческите им заложби като писатели. Разнообразието от въпроси към комплексните задачи дава възможност на учителя да ги комбинира според конкретните цели на урока и нивото на подготовка на учениците. Този тип задачи преобладават в помагалото и са гаранция за материализиране на един от основните принципи на обучението по български език – комплексността.

За да се постигне затвърдяване и прилагане на знанията, са предвидени и други типове познавателни задачи: тренировъчни, за реконструиране, за конструиране, за редактиране. Помагалото съдържа и задачи, които насочват учениците към събирателска и изследователска дейност: работа с книгата, с различни видове речници.

Прави впечатление, че формулирането на задачите и тяхното подреждане по трудност е насочено към осмисляне на всяка езикова единица на текстово равнище. Особено място в това отношение има първият раздел “Общуване и текст”. Включените в него задачи, дидактически и обяснителни текстове са насочени към осмисляне на речеведските понятия, условията и възможностите за взаимна замяна на различните средства за общуване (вербални и невербални), към възмож-

ността да се осмисли структурата на различните функционални типове реч и средствата за междумфразова връзка. Задачите имат практическа насоченост: да затвърдят уменията на учениците да изработват план, да конструират текст, да определят основната мисъл на създадения от тях текст. Чрез любопитна информация и речеви ситуации ученикът се запознава с понятието “речев етикет”, а уместни въпроси го насочват към анализ и оценка на речево поведение. Предлагат се полезни етикетни формули.

Особено интересни и полезни са рубриките: “Знаете ли, че...”, “Речник” и “Запомнете”. Те допълват урочната информация, но кратко, достъпно, в занимателна форма. Като концентрират вниманието, те формулират умения за наблюдение и самостоятелна работа и развиват езиковата интуиция. Изведените правописни, правоговорни и пунктуационни правила са открити графично, което спомага за по-лесното им възприемане и запомняне.

Дидактическите текстове в помагалото са разнообразни, съобразени с възрастта на учениците и са подбрани от различни функционални стилове (художествен, научен, публицистичен), което позволява езикът да се осмисли като функционираща система. Използуваните текстове осъществяват междупредметна връзка между обучението по роден език и обучението по останалите учебни предмети, като обогатяват и разширяват знанията на учениците и ги насочват към допълнителна работа с различни източници на информация.

Схемите и таблиците онагледяват предложената информация, допълват я и са подходящи за използване в различните типове уроци.

В масива от задачи и упражнения би било уместно да се включват и задачи за конструиране и редактиране по темата “Съчетаване на трите вида текст” (с. 46–50), както и такива, чрез които на текстово равнище да се осмисли функцията на местоименията и синонимите като конектори.

Като цяло помагалото “Задачи и упражнения по български език за 5. клас” е съобразено със съвременните тенденции в обучението по български език и съдейства за изграждане у учениците на съзнателно отношение към проблемите

на езика. Този сборник е еднакво ценен и полезен както за учениците, така и за учителите по български език и литература с добре обмислената система от задачи и упражнения, съобразена с принципите за комплексност и комуникативност, с логиката на учебния процес, за постигане на главната цел на обучението по български език – усвояване на езика като средство за общуване във всички сфери на живота.

Мария Хънтова

ЕДНО УНИКАЛНО НАУЧНО ИЗСЛЕДВАНЕ

Волфганг КАЗАК.

Енциклопедия на руската литература през XX век. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“,

С., 1996. Превод Румяна Павлова, редактор Ангелина Пенева.

Ще започна тази рецензия с факта, който ме поразил: в самия край на Втората световна война (1945 – 1946г.) осемнайсетгодишният Волфганг Казак е руски военнопленник. Вече имаме някаква (макар и твърде абстрактна) представа за съветските лагери. И там, при най-нечовешки условия, неукрепналият юноша е попаднал в необятния космос на великата руска класическа литература. Как ли е възприемал непостижимото за ума разминаване между примитивната жестокост на лагерната управа и магическата вселена на Гогол например? Но тъкмо за Гогол е първата му сериозна научна разработка. А после посвещава живота си на руската литература от XX в., сякаш да се увери, че не е прекъснат високият ѝ полет в света на идеите. Абсурдно е, но е факт: на лагерите дължим това уникално научно изследване, което големият немски литературовед пише повече от две десетилетия – “Енциклопедия на руската литература на XX век” И няколко пъти е допълвано и преиздавано. У нас то се появи през 1997 г., въпреки че за година на публикуването му е посочена 1996-та.